

Økt lønnsomhet i torskesektoren

Statusrapport for 2013

Bjørn Inge Bendiksen, Bent Dreyer, Øystein Hermansen, Petter Holm, John R. Isaksen og Petter Olsen

Nofima er et næringsrettet forskningsinstitutt som driver forskning og utvikling for akvakulturnæringen, fiskerinæringen og matindustrien.

Nofima har om lag 400 ansatte.

Hovedkontoret er i Tromsø, og forskningsvirksomheten foregår på seks ulike steder: Ås, Stavanger, Bergen, Sunndalsøra, Averøy og Tromsø

Hovedkontor Tromsø:

Muninbakken 9–13
Postboks 6122 Langnes
NO-9291 Tromsø

Ås:

Osloveien 1
Postboks 210
NO-1431 ÅS

Stavanger:

Måltidets hus, Richard Johnsensgate 4
Postboks 8034
NO-4068 Stavanger

Bergen:

Postboks 1425 Oasen
NO-5828 Bergen

Sunndalsøra:

Sjølseng
NO-6600 Sunndalsøra

Averøy:

Ekkilsøy
NO-6530 Averøy

Felles kontaktinformasjon:

Tlf: 02140
Faks: 64 94 33 14
E-post: post@nofima.no
Internett: www.nofima.no

Foretaksnr.:

NO 989 278 835

Rapport

<p><i>Tittel:</i> Økt lønnsomhet i torskesektoren – statusrapport for 2013</p>	<p><i>Tilgjengelighet:</i> Åpen</p>
<p><i>Forfatter(e)/Prosjektleder:</i> Bjørn Inge Bendiksen, Bent Dreyer, Øystein Hermansen, Petter Holm, John R. Isaksen og Petter Olsen</p>	<p><i>Dato:</i> Februar 2014</p> <p><i>Ant. sider og vedlegg:</i> 13</p>
<p><i>Avdeling:</i> Næring og bedrift</p>	<p><i>Prosjektnr.:</i> 21130</p>
<p><i>Oppdragsgiver:</i> Fiskeri- og havbruksnæringens forskningsfond</p>	<p><i>Oppdragsgivers ref.:</i> FHF#900543</p>
<p><i>Sammendrag/anbefalinger:</i></p> <p>Rapporten gir en oversikt over aktivitet og funn i programmet «Økt lønnsomhet i torskesektoren» i 2013. Programmet har fem arbeidspakker:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Politiske og institusjonelle samfunnsbindinger 2. Sektorens rammebetingelser og regelverk 3. Økonomiske rammebetingelser i Norge 4. Markedsbasert høsting 5. Miljøutfordringer og lønnsomhetsforhold <p>Det har i prosjektperioden vært gjennomført to møter med styringsgruppen og to med referansegruppen som beskrevet i programbeskrivelsen. Samtidig har forskergruppen vært involvert i en rekke møter og deltatt i prosjekter som er relatert til funn fra programmet.</p> <p>Hensikten med denne rapporten er å gi en oversikt over aktiviteten i programmet i 2013, de funn som er gjort og drøfte hvilke implikasjoner funnene har. I tillegg gis det en oversikt over hvordan funnene er formidlet, gjennom publikasjoner og/eller presentasjoner fra de ulike arbeidspakkene.</p> <p>Prioritering og innretningen av forskningsaktivitet følger det oppsett som fremgår av FHF's programbeskrivelse for 2013 og med den konkretisering som er gitt av styrings- og referansegruppen.</p>	

Innhold

1	Innledning	1
1.1	Administrasjon av programmet.....	1
1.2	Leveranser i 2013	3
2	Mål og leveranser	4
2.1	Politiske og institusjonelle samfunnsbindinger.....	4
2.1.1	Resultater	4
2.1.2	Leveranser i 2013	5
2.2	Sektorens rammebetingelser og regelverk	6
2.2.1	Resultater	6
2.2.2	Leveranser i 2013	6
2.3	Økonomiske rammebetingelser i Norge	7
2.3.1	Resultater	7
2.3.2	Leveranser i 2013	8
2.4	Markedsbasert høsting.....	8
2.4.1	Resultater	8
2.4.2	Leveranser i 2013	9
2.5	Miljøutfordringer og lønnsomhetsforhold	10
2.5.1	Resultater	10
2.5.2	Leveranser 2013	11
2.6	Andre leveranser med relevans og tilknytning til programmet	11
3	Oppsummering 2013.....	13

1 Innledning

I FHF's programbeskrivelse heter det at;

Hensikten med dette med forskningsprogrammet er å utvikle økt kunnskap om hvorfor torskesektoren over tid har hatt svak lønnsomhet. Slik kunnskap skal være grunnlaget for å komme med forslag til tiltak som kan bidra til å øke lønnsomheten i torskesektoren.

Intensjonen er samtidig å bidra til å utvikle faglig og teoretisk kunnskap som kan bidra til bedre forståelse av hvordan et samspill mellom offentlig forvaltning og næring kan bidra til å øke verdiskaping med utgangspunkt i fornybare fellesressurser.

Det er et mål med programmet å utvikle et sterkt samfunnsvitenskapelig miljø som har en unik kompetanse om hvordan nasjonale offentlige reguleringer av fangst og produksjon fra ville bestander påvirker næringens internasjonale konkurransekraft, struktur og lønnsomhet.

1.1 Administrasjon av programmet

Med utgangspunkt i programbeskrivelsen er programmet organisert i følgende fem arbeidspakker, med tilhørende arbeidspakkeledere:

- AP 1: Politiske og institusjonelle samfunnsbindinger – professor Petter Holm
- AP 2: Sektorens rammebetingelser og regelverk – forsker Øystein Hermansen
- AP 3: Økonomiske rammebetingelser i Norge – forsker Bjørn Inge Bendiksen
- AP 4: Markedsbasert høsting – forsker John R. Isaksen
- AP 5: Miljøutfordringer og lønnsomhetsforhold – forsker Petter Olsen

Programmet er ledet av forskningssjef Bent Dreyer.

Programmet er omfattende, i form av fem arbeidspakker, som skal være aktive i en femårsperiode. Samtidig er arbeidspakkene overgripende, i kraft av at forskningstema og resultater fra disse overlapper hverandre. Derfor er det etablert et koordinerende organ i rammeprogrammet. Dette organet består av en styringsgruppe som er oppnevnt av sentrale organisasjoner i torskesektoren. Oppgavene til denne styringsgruppen er å fordele midler innenfor programmets økonomiske rammer til de ulike arbeidspakkene. Gruppen skal dessuten, i samspill med arbeidspakkelederne, gi retning for den årlige prioritering og koordinering av aktivitet i de ulike arbeidspakkene. I tillegg til styringsgruppen består det koordinerende organet av lederne for de ulike arbeidspakkene. Deres oppgave er å rapportere om aktivitet og funn i arbeidspakken, samt å drøfte fremtidige prioriteringer i sine respektive arbeidspakker med styringsgruppen.

Arbeidspakke 4 er en videreføring av en tidligere aktivitet der styringsstrukturen var godt etablert med en egen referansegruppe. Denne arbeidspakken har derfor i rapporterings-perioden benyttet den eksisterende referansegruppen. Etersom det er koblinger mellom arbeidspakke 4 og arbeidspakke 5 – hvor fangstreguleringene er en viktig driver for miljøbelastningen fra torskesektoren – har det vært naturlig å koordinere disse pakkene med en felles referansegruppe. For å trygge koordineringen har Berit Anna Hanssen, som er ansvarlig for programmet i FHF's administrasjon, deltatt på møtene både i styringsgruppen og referansegruppene. Samtidig har Johnny Caspersen – medlem av styringsgruppen – vært oppnevnt i referansegruppen.

Programmets styringsgruppe er oppnevnt av FHF, og har i rapporteringsperioden bestått av:

- Tommy Torvanger Nergård AS
- Geir O. Ystmark, FHL
- Johnny Caspersen, Casper AS
- Johannes Palsson, Norway Seafoods AS (erstattet av Thomas Farstad, Norway Seafood AS, fra styringsgruppemøtet 4. og 5. februar)
- Kjell Ingebrigtsen, Norges Fiskarlag
- Johan Williams, FKD (observatør)
- Berit Anna Hanssen, FHF (observatør/kontaktperson)

Referansegruppen for arbeidspakke 4 og 5 har i rapporteringsperioden bestått av;

- Johnny Caspersen – Casper AS
- Willy Godtliebsen – Norges Råfisklag
- Paul Jensen – fisker/fiskebåtreder
- Jan Birger Jørgensen – Norges Fiskarlag
- Kjell-Olaf Larsen – Båtsfjordbruket AS/FHL
- Jürgen Meinert – Norske Sjømatbedrifters Landsforening (NSL)
- Thor Wold – fisker/fiskebåtreder
- Synnøve Liabø – Fiskeridirektoratet (observatør)
- Geir Martin Lerbukt (erstattet av Bernt Bertelsen) – Fiskeri- og kystdepartementet (observatør)
- Berit Anna Hanssen – FHF, (observatør/kontaktperson)

I rapporteringsperioden har styringsgruppen hatt to møter (4.- 5. februar og 16. september), mens referansegruppen for arbeidspakke 4 og 5 har hatt to møter (11. juni og 16. desember).

Den fagkompetanse som over år er bygd opp i forskergruppen gjennom FHF-programmet «Markedsbasert høsting av fiskeressurser» har fått nasjonal og internasjonal faglig anerkjennelse gjennom at den i løpet av prosjektperioden er invitert inn i store programsatsinger i EU og NFR med utgangspunkt i resultater og kompetanse utviklet i FHF-programmet. Forskergruppen er med i en SFI (Senter for forskningsdrevet innovasjon) kalt CRISP sammen med HI, som blant annet bygger på den kompetansen som er utviklet i prosjektet «Markedsbasert høsting av fiskeressurser». I denne rapporteringsperioden har regjeringen lagt frem stortingsmeldingen «Verdens fremste fiskerinasjon» [Meld. St. 22 (2012-2013)]. En rekke av perspektivene og tiltakene som foreslås refererer til forskningsresultater fra programmet. Også i denne rapporteringsperioden er det startet opp flere nye prosjekter som er relatert til programmet og forskningsgruppen. Forskningsgruppen har i vinter overvåket utviklingen i torskefisket, og annenhver uke levert rapporter om dette til Fiskeri- og kystdepartementet. Denne rapporteringen videreføres i 2014. Dette har vært sentralt i myndighetenes overvåking og i forbindelse med iverksetting av tiltak for å avvikle fjorårets vinterfiske etter torske. Gruppen ble også tildelt sekretariatet for den nye NOU-en som skal lages om rammevilkår for fiskeindustrien. Utvalgsarbeidet skal være ferdig ved utgangen av 2014. I tillegg vil programmet dra veksler på et forskningsprogram som skal studere kystfisket i Nord-Atlanteren.

Det er åpnet et eget område for programmet på Nofimas nettsider hvor leveransene fra programmet kontinuerlig legges ut (<http://www.nofima.no/prosjekt/okt-lonnsomhet-i-torskesektoren>) i samråd

med styringsgruppen. I tillegg rapporteres det månedlig medieklipp til styringsgruppen hvor resultater fra programmet omtales.

1.2 Leveranser i 2013

I det følgende gis en oversikt over administrative leveranser i programmet i rapporteringsperioden.

Bendiksen, B.I., Dreyer, B., Hermansen, Ø., Holm, P., Isaksen, J.R. og Olsen. P., 2013, Økt lønnsomhet i torskesektoren – Status for 2012, Rapport Nofima, februar.

Bendiksen, B.I., Dreyer, B., Hermansen, Ø., Holm, P., Isaksen, J.R. og Olsen. P., 2013, Økt lønnsomhet i torskesektoren – Status for 1. halvår 2013, Rapport Nofima, oktober.

Dreyer, B., 2013, Statusrapport 2012, foredrag holdt på styringsgruppemøte, 05.02.

Dreyer, B., 2013, Torskeprogrammet – status siden sist, foredrag holdt på referansegruppemøte, 11.06.

Dreyer, B., 2013, Statusrapport 1. halvår 2013, foredrag holdt på styringsgruppemøte, 06.09.

Dreyer, B., 2013, Torskeprogrammet – status siden sist, foredrag holdt på referansegruppemøte, 16.12.

Isaksen, JR, 2013. Referat fra styringsgruppemøte i programmet for økt lønnsomhet i torskesektoren, 4. og 5. februar 2013. Internt notat, Nofima, Tromsø. 14.02.

Isaksen, JR, 2013. Referat fra Referansegruppemøte – arbeidspakke 4 og 5 i programmet "Økt lønnsomhet i torskesektoren, 11. juni 2013. Internt notat, Nofima, Tromsø. 18.06

Isaksen, JR, 2013. Referat fra styringsgruppemøte i programmet for økt lønnsomhet i torskesektoren, 16. september 2013. Internt notat, Nofima, Tromsø. 24.09.

Isaksen, JR, 2013. Referat fra Referansegruppemøte – arbeidspakke 4 og 5 i programmet "Økt lønnsomhet i torskesektoren, 16. desember 2013. Internt notat, Nofima, Tromsø. 19.12.

Pedersen, M., 2013, Statusrapport Torskeprogrammet, Foredrag for FHF's styre, Oslo, 11.12.

Nettsider:

<http://www.nofima.no/marked/prosjekt/okt-lonnsomhet-i-torskesektoren>

<http://www.fhf.no/prosjektdetaljer/?projectNumber=900543>

2 Mål og leveranser

Hensikten med dette kapittelet er å gi en oversikt over leveranser i de ulike arbeidspakkene. Enkelte leveranser i rapporteringsperioden berører flere av arbeidspakkene. Redaksjonelt har vi imidlertid valgt å plassere leveransene i den arbeidspakken hvor vi mener de har størst relevans. Ettersom programmet har koblingspunkter mot en rekke av de aktivitetene som har foregått utenfor programmet, er det også leveranser som er resultat av synergier mot andre prosjekt. Dette er trukket fram i et eget avsnitt, i de tilfeller der det har særlig relevans for dette programmet.

2.1 Politiske og institusjonelle samfunnsbindinger

Denne arbeidspakken har følgende mål:

- Å utvikle økt kunnskap om hvilke politiske og institusjonelle samfunnsbindinger som er knyttet til norsk torskesektor.
- Å utvikle økt forståelse for bakgrunn og kontekst for etablering/avvikling av slike politiske og institusjonelle samfunnsbindinger.
- Å sammenligne politiske og institusjonelle samfunnsbindinger med tilsvarende bindinger i torskesektoren med andre deler av norsk sjømatnæring og øvrig norsk industri.

2.1.1 Resultater

I rapporteringsperioden har arbeidet rettet oppmerksomheten mot det det siste delmålet, samtidig med at arbeidet med de to første delmålene har fortsatt. Den sentrale leveransen fra arbeidspakken er en analyse av moderniseringsprosjektet i fiskeriene, med særlig vekt på å forstå den «samfunnskontrakten» som her ble skapt mellom fiskerisektoren og samfunnet. I forlengelsen av dette har vi også sett på hvordan rammebetingelsene for fiskeindustrien har endret seg over tid, og hvordan dette har påvirket sektorens mulighet for å oppfylle de samfunnsmessige forventninger som stilles til den.

Første halvdel i 2013 har arbeidet knyttet til de to første delmålene skiftet empirisk fokus fra fileindustrien til flåteleddet. Når det gjelder spørsmålet om samfunnskontrakten, har allmenningsprinsippet, med fri adgang, sammen med kravet til at bare aktive fiskere kan eie fiskefartøyer, dannet de sentrale elementer i samfunnskontrakten fra gammelt av. I løpet av 1970- og 1980-tallet kom det internasjonale gjennombruddet for et nytt havrettsregime, der hensynet til bærekraftig forvaltning av fiskebestandene stod sentralt. Etter hvert som dette regimet ble iverksatt, kom det til å utfordre de etablerte institusjoner i fiskeriene. Et viktig gjennombrudd for det nye regimet, i norsk sammenheng, kom i løpet av 1989, da grunnen ble lagt for en lukking av den norske fiskeriallmenningen. I analysen av samfunnskontrakten har vi fokusert på denne prosessen, med fiskestoppen 18. april, etableringen av trålstigen og fartøykvoteordningen som sentrale hendelser. I løpet av 1989 ble grunnen lagt for en ny samfunnskontrakt, som dels videreførte elementer fra det gamle, men innenfor helt nye rammer. Siden lukkingen av fiskeriallmenningen skjedde omtrent samtidig med nedbyggingen av Hovedavtalen og fiskerisubsidiene, la det grunnen for en ny type relasjon mellom fiskerne og samfunnet.

Samtidig med videreføringen av arbeidet med utforming og endring av samfunnskontrakten i norsk sammenheng, har vi nå startet den komparative analysen, der den norske samfunnskontrakten for fiskeriene sammenliknes med situasjonen i andre land. I 2013 har vi i samarbeid med professor

Jesper Raakjær, Aalborg Universitet, lagt rammene for en sammenlikning av Norge, Island, Færøyene og Grønland. Problemstillingen gjelder fellestrekk og variasjoner i samfunnskontrakten i fiskeriene i disse landene, med et empirisk fokus på etableringen av formelle ressursforvaltningsregimer. I juni 2013 presenterte vi et felles paper på Mare-konferansen i Amsterdam. Arbeidet videreføres høsten 2013 med sikte på publisering av en tidsskriftartikkel.

Når det gjelder det tredje delmålet i arbeidspakken, sammenlikning av de institusjonelle samfunnsbindinger i torskesektoren med andre deler av norsk sjømatnæring og øvrig norsk industri, har vi i samarbeid med forskere ved NFH bidratt med en analyse der fokus settes på petroleumsindustrien. I dette arbeidet, som bygger på vårt tidligere arbeid om filetindustrien, sammenliknes rammevilkårene i filetindustrien med det som gjelder for petroleumssektoren. Der distriktspolitiske og sysselsettingsmessige mål har vært knyttet til fiskerisektoren, har petroleumsindustriens samfunnsoppdrag blitt oppgjort i form av en ressurskatt. Fordi overgangen til en "oljesmurt økonomi" også påvirker rammebetingelsene for fiskeindustrien, har vi i dette arbeidet vært opptatt av konsekvensene for fiskeriene. Arbeidet har foreløpig munnet ut i ett kapittel i en antologi ("Lys i Husan"), fire kronikker og et foredrag på Nordkappmuseet.

I 2013 har det vært arbeidet med en rapport om begrensningene som i dag ligger i valg av fiskeredskap. Rapporten er ikke fullført ennå, men resultatene viser i hovedsak at man kan forvente små endringer i redskapsvalget om dette i større grad overlates til næringsutøverne.

2.1.2 Leveranser i 2013

Henriksen, E., 2013, Filetindustri i en oljesmurt økonomi foredrag holdt på konferansen «Lys i husan», Nordkapp, 18.04.

Henriksen, E., 2013, Fiskerifinnmark i en oljeøkonomi. Kyst og Fjord. Uke 22.

Henriksen, E., 2013, Råvarestrømmen ved innenlands og utenlands produksjon, foredrag holdt på referansegruppemøte i Torskeprogrammet, 11.06.

Henriksen, E., 2013, Smått e' godt, foredrag holdt på styringsgruppemøte i Torske-programmet, 05.02.

Henriksen, E., Fiskeri og oljenæring, Kronikk i Finnmarksposten, 13.06.

Henriksen, E., Holm, P., Tveiterås, K. og Finstad, B.P., 2013, Et oljesmurt Nord-Norge Kronikk i Nordlys 20.8.

Henriksen, E., Holm, P., Tveiterås, K. og Finstad, B.P., 2013, Plikter til besvær. Kronikk i FiskeribladetFiskaren, 28.08.

Henriksen, E., Holm, P., Tveiterås, K. og Finstad, B.-P., 2013, Fiskerettigheter og samfunnsansvar, Kronikk i Finnmark Dagblad, 14.01.

Holm, P. og Raakjær, J., 2013, What's in it for society? The societal worth of fisheries. Paper presented at Mare, Amsterdam, Juni.

Holm, P. og Tveiterås, K., 2013, Fiskeriforvaltning i bevegelse – Nordiske fiskerier, fra konvergens til divergens, Økonomisk Fiskeriforskning, 23(1), s. 15-28.

Holm, P., Tveiterås, K., Finstad, B.P. og Henriksen, E., 2013, Lys i husan? Fisk og petroleum som modernitetsbærere i nord. I Svein Jentoft, Jens-Ivar Nergård, Kjell Arne Røvik (red) Hvor går Nord-Norge? Bind 3: Politiske Tidslinjer, 361-376. Stamsund: Orkana Akademisk.

2.2 Sektorens rammebetingelser og regelverk

Denne arbeidspakken har følgende mål:

- Å dokumentere og utvikle økt kunnskap om sektorspesifikke rammebetingelser og lovverk
- Å sammenligne det sektorspesifikke regelverket i torskesektoren med internasjonale konkurrenter og øvrige deler av norsk sjømatsektor
- Å dokumentere og utvikle kunnskap om sammenheng mellom sektorspesifikke rammebetingelser/lovverk og struktur- og lønnsomhetsutvikling i torskesektoren
- Å drøfte konsekvenser av endringer av rammebetingelser/lovverk for fremtidig struktur- og lønnsomhetsutvikling i torskesektoren

2.2.1 Resultater

I vinter blusset debatten om juks kraftig opp. Det er derfor utviklet et spørreskjema for å kartlegge dette. Spørreskjemaet ble sendt ut til om lag 600 fiskere registrert med fangster levert i Råfisklagets distrikt. I tillegg til bakgrunnsinformasjon om fylkestilhørighet, fartøyets hjemmelslengde og hovedredskap ble informantene bedt om å svare på et sett med spørsmål om kvantifisering av eget og andre fiskeres juks ut fra deres beste kunnskap. Resultatene er i skrivende stund under utarbeidelse. Vi har til hensikt å videreføre denne delen av prosjektet med en dybdestudie der vi i større grad kan kartlegge årsaker og metoder for juks. Samtidig vil andre deler av næringen – industriledet og mannskap på fiskefartøy – bli intervjuet.

I rapporteringsperioden har vi drevet med bioøkonomisk modellutvikling. Oppmerksomheten har vært rettet mot å forstå de økonomiske drivkreftene bak et sesongbasert fiskeri. Dette er tatt videre i to obligatoriske kurs på PhD-nivå. Et av kursene var marin ressursøkonomi hvor det er skrevet en vitenskapelig artikkel om effekten for fangststrategier ved sesongvarierende tilgjengelighet (catchability). I de aller fleste bioøkonomiske modeller av fiskeri betraktes tilgjengeligheten som konstant, noe som er av relativt liten betydning for studiene som benytter år som oppløsning. Dersom man skal gjøre beregninger av optimalt høstingsmønster innenfor året kan sesongvariasjonene i tilgjengelighet, slik vi kjenner dem fra de fleste norske fiskeri, spille en stor rolle. Artikkelen er i hovedsak rettet mot en teoretisk behandling av temaet og vil med noen endringer bli sendt inn til en vitenskapelig journal.

Det er i tillegg holdt tre foredrag om hvordan offentlige virkemiddel påvirker lønnsomheten i torskesektoren. Her er det særlig rettet oppmerksomhet mot funn i programmet om hvilken effekt ulike sentrale virkemiddel har hatt for lønnsomhet og verdiskaping i sektoren.

Arbeidet i denne pakken vil ha særlig stor oppmerksomhet i den offentlige utredningen om rammevilkår i fiskeindustrien.

2.2.2 Leveranser i 2013

Bendiksen, B.I., 2013, Hvilken sammenheng er det mellom råstoffpris til fisker og prisen forbruker må betale?, foredrag holdt på referansegruppemøte. 11.06.

Bendiksen, B.I., 2013, Årets vinterfiske etter torsk, foredrag holdt på referansegruppemøte. 11.06.

Dreyer, B., 2013, Hvordan skal vi produsere fremtidens sjømat?, Fiskerikandidaten (in press)

Henriksen, E. og Bendiksen, B.I., 2013, Fortsatt liv laga for fiskeindustrien?, foredrag på Sjømatrådets «Torskefiskkonferanse», Tromsø 30.11.

- Henriksen, E., 2013, Mer av det som ikke virker?, foredrag på grøtfeften til Båtsfjord handelsstands fiskekjøpergruppe, Båtsfjord, 5.12.13
- Henriksen, E., 2013, Mer av det som ikke virker, Foredrag på MØT (Marine økonomer i Tromsø) seminar, 09.12.13.
- Hermansen, Ø., 2013, Bioeconomics of fishing with seasonal variations in catchability. Exam paper SOK-8004 Marine Resource Economics.
- Hermansen, Ø., 2013, Spesialister og kombinasjonsfartøy – store kystfartøy, foredrag holdt på styringsgruppemøte, 05.02.
- Hermansen, Ø., Larsen, T.A., Henriksen, E., 2013, Lønnsomhet i fartøygruppen under 11 meter lengde, Nofimarapport 13/2013, februar.
- Hermansen, Ø., Lønnsomhet blant fartøy under 11 meter, foredrag holdt på referanse-gruppemøte. 11.06.
- Øystein, H. og Svorken, M., 2013, Juks - resultater fra spørreundersøkelsen, foredrag for styringsgruppen i Torskeprogrammet, 06.09.
- Øystein, H. og Svorken, M., 2013, Juks - resultater fra spørreundersøkelsen, foredrag for Norges Råfisklag (av Bent Dreyer), 30.09.
- Øystein, H. og Svorken, M., 2013, Juks - resultater fra spørreundersøkelsen, foredrag for Fiskeri- og kystdepartementet, 24.10.
- Øystein, H. og Svorken, M., 2013, Juks - resultater fra spørreundersøkelsen, foredrag for arbeidsgruppen til Fiskeridirektoratet, 25.09.
- Øystein, H. og Svorken, M., 2013, Juks - resultater fra spørreundersøkelsen, foredrag for skatteetaten, 03.12.
- Øystein, H. og Svorken, M., 2013, Juks - resultater fra spørreundersøkelsen, foredrag for referansegruppen i Torskeprogrammet, 16.12

2.3 Økonomiske rammebetingelser i Norge

Denne arbeidspakken har følgende mål:

- Å dokumentere de økonomiske rammebetingelser for bedrifter lokalisert i Norge.
- Å sammenligne de økonomiske rammebetingelsene ved lokalisering i Norge med alternativ lokalisering.
- Å sammenligne de økonomiske rammebetingelsene til internasjonale konkurrenter.
- Å utvikle teoretiske modeller om hvordan nasjonale økonomiske rammebetingelser påvirker internasjonal konkurransekraft, lønnsomhet og lokalisering i torskesektoren.

2.3.1 Resultater

I 2013 har vi fortsatt arbeidet med å samle inn og systematisere faktorene knyttet til økonomiske rammebetingelser som vi skal kartlegge og analysere. Vi arbeider nå med å etablere økonomiske måltall for faktorene slik at vi kan studere hvilken økonomisk betydning forskjeller har, for et gitt produkt produsert i ulike land.

Etter innspill i siste styringsgruppemøte der behovet for fleksibilitet i bruk av arbeidskraft ble tatt opp har vi også startet arbeidet med å se på hvilken betydning av innføringen av vikarbyrådirektivet vil ha for fiskeindustrien.

Styringsgruppen etterspurte i siste møte mulighetene til å sammenligne operasjonelle produktivitetsmål mellom fiskeindustrien i ulike land. Vi har gått gjennom mulige datakilder og metoder for å gjøre en slik sammenligning. Konklusjonen er foreløpig at både utfordringene med å få tilgang til data på relevant nivå og metodiske spørsmål gjør en slik oppgave vanskelig. I 2014 vil blant annet mye oppmerksomhet rettes mot å sammenligne de økonomiske rammebetingelsene i Norge og på Island.

2.3.2 Leveranser i 2013

Bendiksen, B.I., 2013, Lønnsomhet i fiskeindustrien – 2011, foredrag holdt på styrings-gruppemøte, 05.02.

Bendiksen, B.I., 2013, Lønnsomhet i fiskeindustrien – foreløpige tall driftsåret 2012, foredrag for styringsgruppen i Torskeprogrammet, 06.09.

Bendiksen, B.I., 2013, Fordeling av profitt i verdikjeden, foredrag for styringsgruppen i Torskeprogrammet, 06.09.

Dreyer, B. 2013, Virkemidler for økt bearbeiding og lønnsomhet i sjømatnæringen, Foredrag på NNNS Fiskerikonferanse, Gardermoen, 15. og 16. januar.

Dreyer, B., 2013, Norsk sjømatindustri - produksjon, struktur, lønnsomhet, foredrag holdt for NOU-utvalget, 10.06.

Dreyer, B., 2013, Virkemidler for økt bearbeiding og lønnsomhet, foredrag holdt på styrings-gruppemøte, 05.02.

Forberg, B.T., 2013, Driftsundersøkelsen har 40-års jubileum, Nyhets sak Nofima, 15.05.

2.4 Markedsbasert høsting

Denne arbeidspakken har følgende mål:

- Å kartlegge markedsmessig potensial fra ulike torskearter
- Å evaluere og dokumentere effekten av ulike fangstreguleringer for fangstmønster, strukturutvikling og lønnsomhet i torskesektoren.
- Å foreslå ulike justeringer av dagens fangstreguleringer for å fremme et fangstmønster som gir bedre grunnlag for å utnytte markedspotensialet av ulike torskearter.

2.4.1 Resultater

I 2013 har arbeidet i denne arbeidspakken vært viet tre aktiviteter: Den første delen har sett på forholdet mellom kvotestørrelse og førstehåndspris og anskueliggjort de markedsmessige utfordringene som følger i kjølvannet av store kvoteøkninger på våre viktigste hvitfiskarter. Den sterke sammenhengen mellom førstehåndspris og kvotestørrelse finner vi for torsk, der en rein lineær regresjonsmodell viser et fall i førstehåndsprisen på 2,26 per kilo (2013-kroner) ved en kvoteøkning på 100.000 tonn. Sett opp mot en stringent håndhevelse av stabilitetsbetingelsen i forvaltningsregelen for nordøst-arktisk torsk – som innebar at kvoten ikke skulle tillates å endres mer enn +/- 10 prosent fra år til år – så kunne det i perioden 2009–2012 ha realisert en førstehåndsverdi fra torsk bare 16 mill. kr under det reelle, til tross for et 23 prosent lavere kvantum. De store økningene i kvotene vil man også kunne anta har store effekter i sluttmarkedene. Et jevnt torskekvanrum mellom år, der næringsaktørene med relativ stor grad av sikkerhet kan drive en jevn markedsbearbeiding, kan bidra til at produktene posisjonerer seg blant grossister og konsumenter på en måte som underbygger og forsterker verdi- og kvalitetsaspektet. Slike vedvarende stabile rammevilkår kan bidra til å underbygge næringens evne til markedspleie, slik at råstoff løftes ut av

bulkmarked til bedre betalende marked for bearbejdede produkter. Kanskje var det slike effekter man så for torsk i tidsrommet 2003–2007/2008, da jevne torskekvoter på rundt 200.000 tonn så en gradvis økning i førstehåndsprisen fra om lag 13 til 18 kr/kg?

Den andre tilnærmingen har kommet i kjølvannet av sommerens debatt rundt havforskningens rammevilkår, flerbestandsforvaltning og myndighetenes rolle i hvordan vi skal høste av, og forvalte, våre fiskeressurser. Debatten ble løftet fram i fiskeripressen av administrerende direktør Otto Gregussen i Sildesalgslaget, som i et innlegg i Fiskeribladet Fiskaren tok til orde for å forvalte bestandene i et flerbestandsperspektiv – ikke utelukkende en for en bestand – med særlig henblikk på makrellforvaltningen. Gregussens kommentar avstedkom svar fra så vel FKD, HI, FHL og Fiskebåt, og også vi har gitt en kommentar til denne debatten. I en kronikk i Norsk Fiskerinæring forsøker vi å påpeke de utfordringer som ligger i å fatte viktige beslutninger om høsting under usikkerhet, og hvilke implikasjoner dette har for næringsaktørene som til daglig er avhengige av våre viltlevende marine ressurser.

En tredje tilnærming har vært en analyse av de spesielle kvoteordningene (levendefiskbonus, ferskfiskordningen og bifangstavsetningen) som har vært anvendt i 2011-2012 med samme metodikk som tidligere års analyser. I tillegg har vi med statistiske metoder analysert i hvor stor – og i hvilken – grad strukturering i Gr. I (sammen med kvoteutvikling) har bidratt til å øke/reducere sesongprofilen på fiske i 2001-2012.

2.4.2 Leveranser i 2013

Dreyer, B. og Isaksen, J.R., 2013, Alt kan bli bedre, Norsk Fiskerinæring, Nr. 7, s. 61-65.

Heide, M. og Henriksen, E., 2013, Taper verdier på variabel kvalitet, Nyhetssak Nofima, 22.02.

Heide, M., Henriksen, E., 2013, Variabel kvalitet i verdikjeden. Hvordan påvirker kvalitet lønnsomhet? Rapport/Report 3/2013, februar.

Henriksen, E. og Egeness, F.A., 2013, Kvalitet som konkurransefortrinn i filetindustrien, Kronikk i Intrafish, april.

Henriksen, E., 2013, Kvoteordninger i 2012 og 2013, foredrag for referansegruppen i Torskeprogrammet, 16.12.

Henriksen, E., 2013, Kvoteordninger i 2012 og 2013, Arbeidsnotat, desember.

Isaksen, J.R., 2013, Konsekvenser av store kvoteøkninger, foredrag holdt på referansegruppemøte, 11.06

Isaksen, J.R., 2013, Hvordan påvirker kvotestørrelse pris, foredrag for styringsgruppen i Torskeprogrammet, 16.09.

Isaksen, J.R., 2013, Strukturering og sesong: Påvirker fartøyreduksjonen i Gruppe i sesongvariasjonen i torskelandingene? Arbeidsnotat, desember.

Isaksen, J.R., 2013, Strukturering og sesongprofil - Gir strukturering seg utslag i sterkere Sesongtopper?, foredrag holdt på referansegruppemøte, 16.12.

Sogn-Grundvåg, G., 22 % ekstra for «krokfanget», Nyhetssak Nofima, 17.04.

Sogn-Grundvåg, G. and Henriksen, E., 2013, The influence of human rationality and behaviour on fish quality, Ocean & Coastal Management, available online 14.11.

2.5 Miljøutfordringer og lønnsomhetsforhold

Denne arbeidspakken har følgende mål:

- Kartlegge og dokumentere miljøbelastningen, og drivere for denne, i torskesektoren.
- Foreslå tiltak for å redusere miljøbelastningen i torskesektoren knyttet til fangst- og produksjonsmønstre og forvaltning.
- Utvikle kunnskap om hvordan kundenes krav om dokumentasjon av miljøbelastning vil påvirke struktur og lønnsomhet i norsk torskesektor.

2.5.1 Resultater

Arbeidspakke 5 har i første halvår av 2013 hatt to primære mål. Det ene er kompetanseoppbygging relatert til miljøregnskap og livsløpsanalyse (LCA) slik at Nofima kan bistå norsk fiskeindustri generelt og norsk torskenæring spesielt på disse områdene. I denne forbindelse har det vært gjennomført datainnsamling av drivstoffdata for diverse fartøy. Etter råd fra referansegruppen arbeider vi med å definere maler for bruksmønstre, og for å knytte drivstofforbruk til sluttsedler. Det andre målet i AP5 er å binde sammen eksisterende prosjekter og aktiviteter relatert til miljøregnskap og bærekraftighet for torskesektoren. Her har det i første halvår av 2013 vært et omfattende arbeid, spesielt relatert til:

- EU-prosjektet EcoFishMan, der nye forvaltningsregimer som bedre skal ivareta miljø- og bærekraftighetshensyn skal utvikles og testes (simuleres)
- EU-prosjektet WhiteFish, der et verktøy for dokumentasjon og egenkontroll av miljøregnskap i torsk- og hyseindustrien skal utvikles, til bruk i hver enkelt bedrift. Mye av dataene som samles inn som en del av torskeprogrammet brukes også av WhiteFish, og omvendt.
- Det nordiske prosjektet WhiteFishMaLL, der effekten og betydningen av informasjon relatert til miljø og bærekraftighet skal analyseres, spesielt i forhold til forbrukerinteresse, -preferanse og betalingsvillighet. I WhiteFishMaLL utvikler vi akkurat nå QR-koder (kvadratiske strekkoder som leses med mobiltelefon) som i en prøveperiode skal settes på diverse torsk- og hyseprodukter for å gi konsumenten tilgang til mer data om opprinnelse og egenskaper, spesielt relatert til bærekraftighet. Dette utgjør en del av grunnlaget for å knytte bærekraftighet og miljø til lønnsomhet som vi skal arbeide med litt senere i torskeprogrammet; WhiteFishMaLL vil avdekke hvilke parametere og egenskaper som fremstår som verdiøkende, og hvilke konsumenten er mest opptatt av.
- Det norske standardiseringsarbeidet i SN/K 532 ble avsluttet første halvår 2013 og endelig versjon av standarden NS 9418:2013 "Klimaspor for sjømat – Produktkategoriregler (CFP-PCR)" ble distribuert i juni 2013.

I tillegg har Nofima fått en sentral rolle i to EU-prosjekter som akkurat er innvilget der arbeidet i torskeprogrammet er relevant. Dette gjelder:

- MareFrame, der de nye forvaltningsregimene som bedre skal ivareta miljø- og bærekraftighetshensyn (utviklet i EcoFishMan) skal settes ut i livet.
- FoodIntegrity, der vi skal se på juks og feilmerking (blant annet relatert til påstander om miljøvennlighet og bærekraftighet) av sjømatprodukter, og hvordan dette problemet kan bekjempes eller reduseres.

Dette arbeidet og disse aktivitetene er nært tilknyttet de overordnede målsettingene for AP5, og videre i 2013 og i 2014 forventes dette arbeidet å fortsette.

2.5.2 Leveranser 2013

- Donnelly, K., 2013, Faktorer som påvirker energiforbruket i norsk fiskeflåte, foredrag holdt på styringsgruppemøte, 05.02.
- Donnelly, K., 2013, The wider uses of traceability, New Food (submitted april)
- Donnelly, K., Olsen, P., Vidarsson, J.R., Ziegler, F., 2013, Supply chain expectations for tool to calculate sustainability of white fish products at a batch level. Økonomisk Fiskeriforskning, 23 (1), s. 37-44.
- Donnelly, K., 2013, Miljøutfordringer og lønnsomhetsforhold, foredrag holdt på referansegruppemøte, 16.12.
- Fylling-Jensen, Ø., 2013, Identification of challenges and improvements for sustainable seafood supply in Europe, presentation at the workshop Sustainable Aquatic Food Supply, 11.-12. 04 Berlin,
- Groen, E., Ziegler, F., Boer, J.M., Donnelly, K., Bokkers, E.A.M., Veldhuizen, L., Sund, V., Krewer, V.C., 2013, Variability in fuel efficiency of a North East Atlantic demersal trawl fishery, presentation at The 6th International Conference on Life Cycle Management, Gothenburg, 25.-28. August.
- Karlsen, K. M., Dreyer, B., Olsen, P., Elvevoll, E., 2013, Literature review: Does a common theoretical framework to implement food traceability exist?, Food Control, 32 (2013), pp. 409-417.
- Karlsen, K.M., Andreassen, O., Dreyer, B., & Hermansen, Ø., 2013, Different perspectives of sustainable development within wild-caught fish and aquaculture industry – a pre-liminary study in Norway. Ocean & Coastal Management (Submitted may).
- Karlsen, K.M., O. Andreassen, B. Dreyer, Ø. Fylling-Jensen, 2013, Identification of challenges and improvements for sustainable seafood supply in Europe (iSea), in Lucas, K. and Roosen, P. (eds.) Sustainable Aquatic Food Supply Guidelines for an Interdisciplinary Research Program
- Olsen, P. and Borit, M., 2013, How to define traceability, Trends in Food Science & Technology, volume 29, issue 2, pp 142-150.
- Olsen, P., 2013, Calculating sustainability in the whitefish sector, foredrag holdt på Humber Seafood Summit i Grimsby, UK, 18. September
- Olsen, P., 2013, Sporbarhet – Fra Implementering til verdiøkning, foredrag holdt på Springforum, Oslo, 9. oktober

2.6 Andre leveranser med relevans og tilknytning til programmet

- Bendiksen, B.I., 2013, Driftsundersøkelsen i fiskeindustrien. Driftsåret 2011. Rapport/Report 30/2013, Tromsø. juni.
- Bendiksen, B.I., 2013, Situasjonen under vinterfisket etter torsk i 2013. Rapport per uke 6 (Første rapport).
- Bendiksen, B.I., 2013, Situasjonen under vinterfisket etter torsk i 2013. Rapport per uke 8, (Andre rapport).
- Bendiksen, B.I., 2013, Situasjonen under vinterfisket etter torsk i 2013. Rapport per uke 10 (Tredje rapport).
- Bendiksen, B.I., 2013, Situasjonen under vinterfisket etter torsk i 2013. Rapport per uke 13 (Fjerde rapport).
- Bendiksen, B.I., 2013, Situasjonen under vinterfisket etter torsk i 2013. Rapport per uke 15 (Femte rapport).
- Egeness, F.A., 2013, Økt markedsinnsats kan gi bedre tider, Nyhetssak Nofima, 29.07.

Forberg, B.T., 2013, Lysere framtid for torskenæringa - Sats på levendefisk og krokredskaper!, Nyhetssak Nofima, 06.03.

Forberg, B.T., 2013, Revolusjonerer 1000-årig tradisjon, Nyhetssak, 18.05.

Forberg, B.T., For mye torsk gir katolsk regulering, Nyhetssak Nofima, 30.03.

Grundvåg, G.S, Young, J. og Larsen, T., 2013, Differensiering av fryst hvitfisk i britiske supermarkeder, artikkel i Norsk Sjømat, Nr. 2, s. 38-40.

Heide, M. og Egerness, F.A., 2013, Norske supermarkeder velger tint fisk - Tint fisk erstatter fersk,

Solheim, W.A., 2013, Lanserer bok om levendelagring, Nyhetssak Nofima, 21.01.

Veiledning masteroppgaver

Jenssen, A.H., 2013, Plikten koster – en bedriftsøkonomisk analyse av trålnernes leveringsplikt, Masteroppgave, Norges Fiskerihøgskole, Universitetet i Tromsø, vår.

Nilssen, J. 2013, Strategivalg i usikre omgivelser – Sentrale egenskaper for økt lønnsomhet i norsk filetindustri, Masteroppgave, Norges Fiskerihøgskole, Universitetet i Tromsø, vår.

Veiledning bacheloroppgaver:

Torskepris leveringspliktige fartøy, Høgskolen i Bergen, høst

Nye prosjekter - 2014

- Produksjon i Kina; faktorer som påvirker markeder for hvitfisk - FHF
- Overvåking av vinterfiske etter torsk 2014 – FKD
- Kystfiske i Nord-Atlanteren - NORA
- Ringvirkninger av fiskeri – Troms fylkeskommune
- Økonomiske konsekvenser av makrellkonflikten - FHF
- Utvikling av videreutdanningstilbud i FoU-strategi og – ledelse for sjømatnæringen og leveranse av to kurs – FHF
- Evaluering av føringstilskuddet - en oppdatering fra 2008 – FKD
- FoodIntegrity - EUs største satsing på dokumentasjon, deteksjon og bekjemping av juks og feilmerking for mat – Forskergruppen leder arbeidspakken om sjømat
- NOU - Rammevilkår fiskeindustrien – Sekretariat/Utredning
- CATCH – NFR- Levendelagring og høyprisprodukter fra torskesektoren
- Masteroppgave; Forskjeller i lønnsomhet mellom norsk og islandsk filetindustri
- Masteroppgave; Lokalisering av foredlingsanlegg for torsk – Norge eller Danmark

3 Oppsummering 2013

Tabellen gir en oversikt over planlagte leveranser i programmets tredje driftsår og faktiske leveranser i 2013 i henhold til det som er rapportert foran.

Hovedkonklusjonen fra tabellen er at leveransene er i overkant av hva som var planlagt. I så måte er fremdriften i tråd med en ambisiøs plan med hensyn på leveranser. Vi ser at balansen i porteføljen er i tråd med planene. Det er oppløftende at programmet har lyktes med medieoppmerksomhet og samtidig leverer høy faglig kvalitet (jfr. antall internasjonale publikasjoner).

Leveranser	Programbeskrivelse 2013	Levert 2013
SUM	4 møter m/ referat styrings- og referansegruppe	4 møter m/ referat styrings- og referansegruppe
	10 foredrag på styringsgruppemøter	16 foredrag på styringsgruppemøter
	5 artikler næring	17 artikler næring
	5 foredrag næring	9 foredrag næring
	5 artikler i fagjournaler	9 + 2 artikler i fagjournaler
	Sluttrapport arbeidspakke 1	
		2 Masteroppgaver
		2 Fagrapporter

